

Alkohol a jiné návykové látky ve škole, 2. část

[Jaroslav Šejvl Ph.D.](#)

Vydáno: 23. 6. 2017

Zdroj: Časopis Školní poradenství v praxi

Školní řád každé školy by měl mimo jiné zahrnovat podmínky, které povedou k zajištění bezpečnosti ochrany žáků a studentů. Mezi ně nepochybně patří i určení pravidel v oblasti návykových látek ve škole. V tomto článku proto navrhuji možnou variantu úpravy problematiky návykových látek, která by ve školním řádu měla být zahrnuta.¹⁾

Ředitel školy vydá školní řád v souladu s § 30 odst. 1 školského zákona. Podrobnosti týkající se obligatorních podmínek, které musejí být ve školním řádu zahrnuty, jsou taxativně stanoveny v § 30 odst. 1 písm. a) až d) školského zákona. Jak už bylo řečeno, jednou z obligatorních náležitostí školního řádu je upravení podmínek k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků nebo studentů a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí [§ 30 odst. 1 písm. c) školského zákona]. Další podrobnosti týkající se postupu při aplikaci školního řádu jsou blíže upraveny v § 30 odst. 2 až 5 školského zákona.

Tvorba školního řádu by měla patřit mezi základní dovednosti vedení školy (pojmem škola se v tomto textu míní i školské zařízení). Školní řád by měl být vytvářen společně všemi pedagogickými pracovníky a v oblasti rizikového chování, specificky návykových látek, by se měl na jeho tvorbě podílet školní metodik prevence, výchovný poradce a případně i školní psycholog.

Školní řád je – z mého pohledu – nejdůležitějším právním předpisem (*sui generis*) ve škole.

Měl by být koncipován tak, aby byl srozumitelný (zejména s ohledem na věk žáků a jejich rozumovou vyspělost), neboť zejména oni jsou jeho cílovou skupinou (hlavními adresáty). Dalším významným požadavkem je jeho normativnost, konkrétnost pravidel, kterými je nutné se řídit. Tato konkrétní pravidla by měla být srozumitelná, stručná, přehledná a jazykově správná, čímž se minimalizuje riziko jiného než zamýšleného výkladu (srov. Šejvl, 2017).

Aby byl školní řád plně funkční, měl by v ideálním případě obsahovat co nejvíce zobecněných v úvahu přicházejících situací, které mohou ve škole nastat. Samozřejmě nelze počítat s tím, že se do školního řádu podaří vydefinovat všechny v úvahu přicházející situace a školní řád pokryje vše, co se může stát. To není možné, protože život ve školách přináší tisíce různých situací, které podle okolností můžeme

řešit tisíci způsoby. Co ale můžeme, je nastavit školní řád tak, aby nám pokryl co největší penzum těchto situací.

Současně musíme dbát na to, aby byl školní řád vždy v souladu se závaznými právními předpisy (zejména se zákony). K tomu je důležité průběžně si všímat novel závazných právních předpisů a případně na jejich základě provádět ve školním řádu změny. Minimálně jedenkrát za rok by měl školní řád projít důkladnou revizí, na které by se měli podílet všichni pedagogové. Pro ty, kteří nemají přístup / zakoupenou licenci k elektronickému systému právních předpisů (např. ASPI), doporučuji využití otevřených webových stránek, kde jsou právní předpisy volně dostupné, např.

www.zakonyprolidi.cz

Během kontroly školního řádu mohou nastat v podstatě tři situace:

1. školní řád je v souladu se závaznými právními předpisy a škole vyhovuje, není tedy třeba provádět změny;
2. školní řád je v souladu se závaznými právními předpisy a je nutné doplnit nebo změnit pouze drobné formulace, které souvisejí s provozem školy;
3. školní řád není v souladu se závaznými právními předpisy nebo zcela nevyhovuje a je nutné jej přepracovat.

I když není vždy účelné přepisovat do školního řádu zákonné definice, s ohledem na vývoj v právní oblasti návykových látek se zákonným zněním můžeme minimálně inspirovat.

Návyková látka

Dne 31. května 2017 nabyl účinnosti zák. č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. Jedná se o velmi významný zákon, kterým se nově upravuje celá problematika návykových látek. V tomto případě je podle mého názoru odůvodnitelné použití některých pojmů ze zákona ve školním řádu. Jedná se o obecně závazné pravidlo chování, které je srozumitelné, a jeho použitím škola plně respektuje obecně závazný předpis v jeho mezích.

Pro účely tohoto zákona se podle § 2 písm. a) pod pojmem návyková látka rozumí:

alkohol, tabák, omamné a psychotropní látky a jiné látky s psychoaktivními účinky, jejichž užívání může vést nebo se podílet na vzniku a rozvoji duševních poruch a poruch chování.

Tuto definici považuji za velmi dobrou, neboť jednotlivé látky není nutné rozdělovat; pojem návyková látka v sobě subsumuje všechny v úvahu přicházející látky. Škola se

při její aplikaci může zbavit nešťastných definic ze školního řádu, typu: „je zakázáno vnášet alkohol a drogy“, „je zakázáno vnášet alkohol, cigarety a jiné drogy“ apod.

Alkohol

Opět za využití tohoto zákona zjistíme, že alkoholickým nápojem je, podle něj nápoj obsahující více než 0,5 % objemových etanolu [§ 2 písm. f) cit. zák.]. Zde je důležité si říci, že nealkoholickým nápojem je tedy

každý nápoj, který obsahuje 0,5 % a méně objemového etanolu.

Nealkoholickým nápojem je tedy i nealkoholické pivo, a to i přes skutečnost, že určité množství alkoholu obsahuje. Toto množství musí být pouze menší, než je uvedeno v zákonné podmínce.

Pokud si tedy žák přinese do školy nealkoholické pivo anebo je tam začne požívat, není to sice v rozporu se školním řádem, který vychází z uvedeného zákona - pochybuji, že bychom v mnoha školních řádech našli explicitně vyjádřený zákaz vnášení a požívání nealkoholického piva -, ale domnívám se, že je to zcela nevhodné z výchovných důvodů. Rovněž nedoporučuji ve školním řádu explicitně vyjmenovávat jednotlivé typy nápojů, neboť tím bychom se mohli dostat do slepé uličky a jít zcela proti zásadám, které jsou pro tvorbu školního řádu doporučeny. Pokud bychom např. do školního řádu uvedli: „zakazuje se vnášet a užívat alkoholické nápoje a nealkoholické pivo“, může si student následující den donést nealkoholické víno apod. A pokud bychom se snažili následně postihnout i tento nápoj, docházelo by k neustálým nelogickým změnám školního řádu. Proto považuji za vhodné, aby škola v rámci školního řádu byla připravena i na tuto eventualitu. Poměrně snadný návrh řešení k tomuto bodu najdete na konci článku.

Tabák a jeho doplňkové potřeby

Tabák a tabákové výrobky v systému definice návykové látky nestojí osamoceně, ale spadají pod tuto obecnou definici tak, jak již bylo uvedeno. Oblast tabáku a jeho doplňkových předmětů je v uvedeném zákoně rozpracována šířeji.

Pokud bychom se podrobně podívali na definici tabákového výrobku, tabákovým výrobkem je výrobek, který může být užíván a obsahuje, byť částečně, tabák, ať už geneticky upravený, nebo neupravený [§ 2 písm. b) cit. zák.].

Definice kuřáckých pomůcek je v uvedeném zákoně upravena samostatně:

kuřáckou pomůckou (je) pomůcka určená či obvykle používaná ke kouření, vdechování, šňupání, sání nebo žvýkání tabáku nebo kouření bylinných výrobků určených ke kouření, s výjimkou zápalek, zapalovače, popelníku a pomůcky plnicí převážně funkci uměleckého předmětu nebo funkci dekorační

[§ 2 písm. c) cit. zák.]. Je otázkou, zda by školní řád měl explicitně zakazovat vnášení kuřáckých pomůcek do školy. Podle mého názoru je to nadbytečné.

Další dvě části v oblasti tabáku se zabývají problematikou bylinných výrobků, které jsou určeny ke kouření, a dále elektronickými cigaretami. Bylinný výrobek je takový, který může být používán ke kouření:

bylinným výrobkem určeným ke kouření (je) výrobek, jehož základem jsou rostliny, byliny nebo ovoce, a který neobsahuje žádný tabák, může se užívat prostřednictvím inhalace ústy nebo nosem a jeho užívání zahrnuje jeho postupné spalování

[§ 2 písm. d) cit. zák.].

Elektronickou cigaretou (je) výrobek, který lze použít pro užívání výparů obsahujících nikotin nebo jiných výparů prostřednictvím náustku, nebo jakákoliv součást tohoto výrobku, včetně náhradní náplně, zásobníku, nádržky i zařízení bez nádržky nebo zásobníku; elektronické cigarety mohou být jednorázové, opětovně naplnitelné pomocí náhradní náplně nebo nádržky nebo opakovaně použitelné pomocí jednorázových zásobníků

[§ 2 písm. e) cit. zák.].

Omezení vnášení tabáku a jeho doplňkových potřeb do školy je na zvážení každého tvůrce školního řádu. Omezení alkoholu a ostatních nápojů, které evokují alkoholické nápoje, je logické a domnívám se, že i poměrně snadno vynutitelné. Bylo by ovšem iluzorní předpokládat, že úprava školního řádu, která by zakazovala vnášení např. cigaret nebo cigaretových papírků, by byla funkční. Chápu a respektuji názory, které říkají, že cigarety do školy nepatří, ale vymahatelnost takového příkazu je v podstatě nemožná, pokud student nemanipuluje s cigaretami nebo cigaretovými papírky zcela viditelně.

Osobně považuji za velmi významné u školního řádu dva faktory - důslednost pedagogů a pedagogických pracovníků při dodržování a vynucování školního řádu, a to bez rozdílu vůči všem, a jeho racionalitu. Pokud tyto dva faktory nebereme v potaz a neaplikujeme je, stává se školní řád pro mnohé „cárem papíru“, který se nedodrhuje, nebo je dokonce nedodržitelný. To následně může vést také k ignoraci ostatních norem.

Omamné a psychotropní látky

Jak již bylo uvedeno v předešlém článku (Šejvl, 2017), pod omamné a psychotropní látky můžeme zařadit pouze ty látky, které jsou explicitně uvedeny v NV č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, ve znění pozdějších předpisů. Tento předpis obsahuje celkem osm příloh: v příloze č. 1-3 jsou uvedeny omamné látky, v příloze č. 4-7 psychotropní látky a příloha č. 8 obsahuje seznam vybraných přípravků. Těmto látkám také někdy nesprávně říkáme „drogy“ nebo „nelegální drogy“. Jedná se o látky, které jsou ze své podstaty zakázané – pokud k tomu není uděleno povolení příslušného orgánu -, jejichž držení může být přestupkem nebo trestným činem (podle množství a podílu účinné látky) a jejichž distribuce nebo jakékoli předání je trestným činem.

Jiné látky s psychoaktivními účinky

Zákonodárce jako látky s psychoaktivními účinky definuje odlišnou skupinu látek, než se objevuje v definici návykové látky v § 130 tr. zák. Uvádí, že pod pojem návyková látka dále patří jiné látky s psychoaktivními účinky, jejichž užívání může vést ke vzniku a rozvoji duševních poruch a poruch chování nebo se na nich podílet.

V tomto případě si nevystačíme s běžnou definicí a pro pochopení musíme použít Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN-10), kde je tato problematika uvedena v diagnostice jako F10-F19. Zde je uvedeno široké spektrum nemocí různé tíže a různých klinických forem, které však všechny sdílejí společného jmenovatele, kterým je užívání psychoaktivních substancí, které mohou, ale nemusejí být předepsány lékařem. Jsou zde uvedeny alkohol, opioidy, kanabinoidy, sedativa a hypnotika, kokain, stimulancia včetně kofeinu, halucinogeny, tabák, prchavá rozpustidla a souběžné užívání více látek.

Návykové látky ve školním řádu

Jak tedy upravit problematiku návykových látek do školního řádu, abychom splňovali zásady pro jeho tvorbu, které ve svém doporučení vydalo MŠMT (MŠMT, 2015)? Pomůcku, kterou MŠMT uvádí, považuji za logickou a velmi dobře zpracovanou. S ohledem na soulad s tímto materiálem můžeme navrhnout tyto formy řešení ve školním řádu:

1. Absolutně negativní vymezení:

Žáci a studenti nesmějí do školy vnášet anebo zde užívat návykové látky anebo takové látky, které napodobují tvar, vzhled návykových látek anebo evokují jejich chuť, a to včetně kuřáckých pomůcek, bylinných výrobků určených ke kouření a elektronických cigaret.

2. Relativně negativní vymezení:

Žáci a studenti nesmějí do školy vnášet anebo zde užívat návykové látky anebo takové látky, které napodobují tvar, vzhled návykových látek anebo evokují jejich chuť.

Osobně jsem zastáncem relativně negativního vymezení pod bodem 2, protože je pro příjemce školního řádu stručnější a jasnější. Současně jsou v rámci tohoto vymezení podle mého názoru naplněny podmínky požadované v § 29 odst. 1 školského zákona, které se vztahují k problematice.

Pozn. red.

První část článku vyšla ve *Školním poradenství v praxi* č. 3/2017, s. 37, a je dostupná v online archivu časopisu. Pokud máte zájem o přístup do online archivu, pište na adresu redakcers@rizeniskoly.cz nebo volejte na číslo 246 040 447.

ZDROJE

-

ŠEJVL, J. Alkohol a jiné návykové látky ve škole. 1. část.

Školní poradenství v praxi.

2017, roč. 2017, č. 3, s. 37-40.

-

MŠMT.

Pomůcka pro ředitele škol při tvorbě školního řádu, čj. MSMT-10862/2015, ze dne 22. května 2015.

2015.

-

Mezinárodní klasifikace nemocí.

10. revize, MKN-10.

-

zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

-

zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek

1 Článek ovšem nepředkládá návrh komplexní tvorby školního řádu, neřeší jeho ideální strukturu, jeho vymezení ve školském zákoně a další faktory.



[Jaroslav Šejvl Ph.D.](#)

Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze